

Mateřská škola a Základní škola Na rovině v Chrudimi
Na Rozhledně 766, 537 01 Chrudim

Případová studie
k tématu a)

Snižování nerovností v přístupu ke vzdělávání a umožnění maximálního rozvoje potenciálu žáků

Vypracovala: Bc. Marika Podhájecká ve spolupráci s Mgr. Janou Hrázskou
9. 12. 2021

Případová studie je vypracována pro účely poskytovatele dotace:

Název poskytovatele:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Adresa sídla poskytovatele:	Karmelitská 529/5, 118 12 Praha 1
IČO:	00022985
Název výzvy:	Výzva Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k podání žádosti o poskytnutí dotace ze státního rozpočtu na podporu činnosti základních škol s oběma stupni a menšími třídními kolektivy, jejichž zřizovatelem není stát, kraj, obec nebo dobrovolný svazek obcí, pro kalendářní rok 2021.

Případovou studii vypracovala osoba jednající jménem žadatele o dotaci:

Název žadatele:	Mateřská a základní škola Na rovině v Chrudimi
Adresa sídla žadatele:	Na Rozhledně 766, 537 01 Chrudim
IČO:	03153266
Číslo účtu:	2200649284/2010
Osoba jednající jménem žadatele:	Mgr. Jana Hrázská
Funkce:	ředitelka, zřizovatelka
Telefon:	+420 774 963 462
Email:	jana.hrazska@narovine.eu

Charakteristika školy, na níž bylo pokusné ověřování prováděno:

Adresa školy	Mateřská škola a Základní škola Na rovině v Chrudimi, Na Rozhledně 766, 53701 Chrudim
Právní forma	Školská právnická osoba
Součásti školy	Mateřská škola Na rovině Základní škola Na rovině
Přehled hlavní činnosti školy (podle Zřizovací listiny)	MŠ - Ve spolupráci s rodinou dítěte zabezpečovat a uspokojovat přirozené potřeby dítěte a rozvoj jeho osobnosti především tím, že škola podporuje zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dítěte a vytváří optimální podmínky pro jeho individuální osobnostní rozvoj. Přispívá ke zvýšení sociálně kulturní úrovně péče o dítě a vytváří předpoklady pro jeho pozdější celoživotní vzdělávání.
	ZŠ - Ve spolupráci s rodinou podporovat zdravý tělesný, psychický a sociální rozvoj dítěte a vytvářet optimální podmínky pro jeho vzdělávání a individuální osobnostní rozvoj.
Školní vzdělávací program	ZŠ Na rovině v Chrudimi
Počet tříd	MŠ – 1, ZŠ – 9
Počet žáků	MŠ – 25 + 8 žáků v individuálním vzdělávání, ZŠ – 108 + 21 žáků v individuálním vzdělávání

Případová studie obsahuje:

1. Úvod
2. a) Vymezení prvků, díky nimž škola snižuje nerovnosti v přístupu ke vzdělávání
2. b) Fungování těchto prvků v praxi
- 3 a) Shrnutí, které prvky se osvědčily
3. b) Problémy, které se objevily v souvislosti s epidemií Covid-19
3. c) Závěr studie – úspěšnost/neúspěšnost zavedených prvků
4. V čem je individuální vzdělávání náročné
5. Přínos alternativních škol v systému vzdělávání v ČR
6. Přílohy
7. Odkazy

1. Úvod:

Tato případová studie má za cíl ukázat, jaké nástroje používá škola ke snižování nerovností v přístupu ke vzdělávání a jak konkrétně umožňuje maximální rozvoj potenciálu žáků. Funkčnost konkrétních postupů doloží na příkladech. Studie dále představí principy, na kterých Mateřská škola a Základní škola Na rovině v Chrudimi staví své fungování již od roku 2014 (přičemž využívání těchto principů je podloženo čtrnáctiletou praxí ředitelky školy v alternativním školství) a které škola v roce 2021 podrobně analyzovala.

2. a) Vymezení prvků, díky nimž škola snižuje nerovnosti v přístupu ke vzdělávání

Prvky, které snižují nerovnosti v přístupu ke vzdělávání a umožňují maximální rozvoj potenciálu žáků:

- individualizace výuky ve věkově heterogenních skupinách
- individuální vzdělávací plány v předmětech Matematika a Český jazyk
- přístup k dětem nadaným, přeskokování ročníku
- pedagog jako mentor/ průvodce vzděláváním, role asistenta pedagoga

2. b) Fungování těchto prvků v praxi

Konkrétní příklady využívání prvků snižujících nerovnosti v přístupu ke vzdělávání:

- Výuka ve věkově heterogenních skupinách

Níže popisuji, jak probíhá výuka ve věkově smíšených skupinách, uvádím důvody, proč jsou děti děleny a vyučovány v rámci trojročí, poukazuji na konkrétní potřeby dětí v určitém věku, které, pokud jsou naplněny, vedou ke spokojenému dítěti, které je schopné v takovémto prostředí maximálně naplňovat svůj potenciál. Na závěr ukazuji, jaké jsou výhody výuky v heterogenních skupinách, pokud usilujeme o individuální přístup k dítěti.

Výuka v naší škole probíhá dle stanoveného rozvrhu, který je sestavován pro tři trojročí – 1. trojročí = 1. - 3. ročník, 2. trojročí = 4. - 6. ročník, 3. trojročí = 7. - 9. ročník, přičemž toto dělení vychází z potřeb dle vývojových období dětí, které budou popsány níže.

V mladším školním věku/v prvním trojročí vycházíme z toho, že se dítě snaží být co nejvíce aktivní, rádo spolupracuje s druhými a chce poznávat okolní svět, k čemuž mu smíšený kolektiv poskytne příznivé podmínky. V této době je subjektivně velmi důležité, jak dítě obstojí při plnění svých povinností a v různých činnostech vůbec. Na podaném výkonu závisí nejen aktuální, ale i budoucí sebehodnocení dítěte. Úspěšnost, s jakou se dítěti podaří zvládnout začátek školní docházky, závisí také na jeho předchozí představě o významu školy a dobrých vztazích ve školním kolektivu (čímž je myšlen nejen vztah mezi spolužáky, ale i vztahy mezi dětmi a učiteli a celková atmosféra ve škole). Tuto představu si dítě buduje téměř výhradně na základě informací, které o škole dostalo a dostává od rodičů. Výhodou pro dítě tedy je, pokud má možnost docházet i do předškolního zařízení, které ctí individuální potřeby dítěte a poskytuje mu bezpečné prostředí.

Ve druhém trojročí, zhruba od 10 let, mají děti silnou potřebu začlenit se do skupiny vrstevníků. Z hlediska sociálního vývoje dítěte je ztotožnění se se skupinou velmi důležité, protože plní funkci přípravy na budoucí intimní a přátelské vztahy. V heterogenní věkové skupině je větší pravděpodobnost, že dítě najde takové kamarády, s kterými bude mít podobné zájmy. Zatímco děti v předškolním věku mají mnoho kamarádů, k nimž mají nediferencovaný postoj, školní děti mívají už několik dobrých kamarádů. Kamarádství pomáhá k pochopení sebe sama a umožňuje trénovat prosociální chování. Potřeby staršího školáka narůstají v oblasti potřeby akceptace a respektu k jeho osobnosti. Pro dítě je důležitá možnost vyjádřit vlastní názor, který bude akceptován. Zásadním způsobem narůstá potřeba sociálních vzorů a identifikace se sociální skupinou.

Starší školní věk/třetí trojročí: Toto období je pro žáky biologickým i sociálním mezníkem. Je to doba celé řady dramatických změn kladoucích značné nároky jak na pubescenta samotného, tak na jeho okolí. Projevy dospívání se velmi individuálně liší v kvalitě i intenzitě, objevují se zvláštnosti v chování - labilita emocí, změny nálad, impulzivita, nestálost a nepředvídatelnost reakcí, více introverze, zranitelnost, citlivost ke kritice, snaha o dospělé chování, což se lépe rozmělní ve věkově smíšené skupině (větší věkové rozpětí, než v homogenní věkové skupině). Při hledání a vytváření vlastní identity mají význam vrstevnické skupiny. Z hlediska učebního procesu je důležitý přechod k abstraktnímu myšlení – hypotetické uvažování – logické operace bez pomoci konkrétních představ, chápání abstraktních pojmů a uvažování o nich.

Pokud usilujeme o individuální přístup ke každému dítěti, je nám výuka ve věkově smíšených třídách výhodou. Taková výhoda se projevuje například při práci ve skupině - každé dítě má možnost se uplatnit (neboť ve skupinové práci jsou potřeba různé schopnosti a dovednosti, které nezávisí na věku dítěte), dítě může spolupracovat s těmi, kteří jsou na stejné úrovni (nadané dítě se staršími,

handicapované s mladšími), může využít pomoci dětí, které mají rozhled v jiné oblasti, případně poskytnout pomoc spolužákovi, když vidí, že ji potřebuje. Na děti tudíž v rámci skupiny nejsou kladeny stejné nároky, proto nedochází k frustraci z neúspěchu a porovnávání se mezi sebou, ale naopak k rozvoji potenciálu – každý má možnost přispět do skupiny tím, v čem se cítí dobrý, jistý.

Dalším kladem smíšených skupin je, že umožňují dítěti pracovat individuálním tempem bez stresu a tlaku, neboť každé dítě pracuje na svém tématu. Individuálně se přistupuje nejen k tempu, ale také k úrovni, kterou je dítě schopné zvládnout. Pokud například v rámci dílny čtení píšící děti vlastní text, opravují se gramatické jevy individuálně dle aktuálních znalostí dítěte.

- Individuální vzdělávací plány

Dalším prvkem, který podporuje individuální přístup ve vzdělávání a zároveň umožňuje maximální rozvoj potenciálu u žáků, jsou nepochybně individuální vzdělávací plány. Níže popisuji, jakým způsobem probíhá tvorba takovýchto plánů, jak s plány pracuje dítě a následně pedagog. Zdůrazňuji hlavní znaky, díky nimž při práci s plány dochází k individuálnímu přístupu.

V matematice, češtině a částečně angličtině žáci využívají tzv. plánů učiva, které jim učitelé v září na základě individuální diagnostiky vytvoří na celý školní rok. Plány jsou v podstatě zjednodušenou podobou oficiálních vzdělávacích plánů. Nadané nebo v dané oblasti silné dítě má v plánech učivo nadstavbové, dítě s vážnými speciálními potřebami naopak pouze základní, aby jeho cíle byly splnitelné. Každé dítě si ke zvládnutí plánů volí metody a strategie, které jsou pro jeho učební styl efektivní – např. které se mu v minulosti osvědčily. Plánuje si svou práci v průběhu celého roku, organizuje a řídí tak vlastní proces učení, startuje proces celoživotního učení. Je vedeno k tomu, aby vyhledávalo a třídilo informace na základě jejich pochopení, propojovalo je a systematicky a efektivně je využívalo v procesu učení, tvůrčích činnostech a ideálně i v praktickém životě. Míru zvládnutého učiva dítě po dohodě s pedagogem naznačí vybarvením dané tematické oblasti.

Aby mohlo dojít k co nejrovnějšímu přístupu ke vzdělávání u všech žáků, jsou plány dělané na míru. Leckdy se od sebe liší natolik, že žáci nemohou své učební plány s ostatními porovnat, soutěžit v míře zvládnutí učiva a podobně. To zajišťuje rovný přístup ke vzdělávání – každý žák je posuzován individuálně namísto toho, aby byla míra zvládnutí učiva porovnávána s ostatními dětmi.

Důležité také je, jak s plány následně pracuje pedagog. Jak jsem již zmínila výše, dítě si zvládnutí učiva vyznačuje do plánů zabarvováním tematických oblastí. K tomu, aby mohla být daná oblast zabarvena, je u žáků potřeba vždy jiná míra zvládnutí. Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami bude oblast považovat za zvládnutou, pokud se například s tématem zběžně seznámí a pochopí základní principy. Naopak na nadané dítě bude v tomto ohledu kladen větší nárok – v rámci svých možností se s tématem seznámí v maximální míře. Ke každému žákovi pedagog přistupuje individuálně a se zvládnutím probíraného učiva mu nastavuje obtížnost na míru.

Individuální vzdělávací plány také umožňují maximální rozvoj potenciálu žáků. Ve chvíli, kdy dítě projeví zájem o učivo, které by ho běžně čekalo ve vyšším ročníku, je mu umožněno se tématu věnovat dříve a pokusit se o jeho zvládnutí. Děti si tak mohou více prohlubovat znalosti v oblasti, která je momentálně zajímavá, a jsou naladěné na snadnější zvládnutí tohoto učiva.

Vzdělávací plány jsou velice nápomocné také dětem, u nichž je potřeba respektovat pomalejší individuální studijní tempo. Díky plánům nejsou frustrované tím, že nestíhají a mohou pracovat v rámci svých vlastních možností svým tempem velice efektivně. Takovým dětem je také možné tvořit plány spíše méně obsáhlé a témata postupně doplňovat v průběhu roku.

- Přístup k dětem nadaným, přeskokování ročníku

Níže uvádím, jak nadání definuje zákon, jak se obvykle postupuje při zjištění, že je dítě nadané a jaký přístup preferuje naše škola. Popíše také výhody, které pro nadané děti vyplývají z možnosti přeskočit ročník.

Nadání je nejčastěji definováno jako soubor schopností, které umožňují člověku dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Mimořádné nadání se může objevit v mnoha oblastech, např. v oblasti rozumových schopností, ale také v tvořivosti, hudbě, tanci nebo sportu. Dle vyhlášky 73/2005 Sb. O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných v platném znění § 12 odst. 1 se „jedná o jedince, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech“.

Pokud se domníváme, že je dítě nadané nebo mimořádně nadané, je mu obvykle poskytnut individuální vzdělávací plán. Naše škola dbá na individuální přístup od samotného počátku. Jak je výše zmíněno, dětem, které zvládají učivo nad rámec daného minima, je umožněno zabývat se učivem pokročilejším. Přesto se může stát (a díky individuálním plánům to pedagog lépe a včas rozpozná), že dítě má ve většině předmětů takový náskok, že je třeba uvažovat o přeskočení ročníku.

Obvykle jsou realizovány dvě formy přeskočení ročníku:

- Žák dochází na některé hodiny do vyššího ročníku
- Žák zcela přeskočí celý ročník a jde tak výš i přesto, že nemá daný věk

Jelikož naše škola vyučuje ve věkově smíšených skupinách a v montessori hodinách každý pracuje individuálně, neměla by návštěva hodin ve vyšším ročníku pro dítě žádný další přínos. Častěji je tedy uplatňována druhá forma, kdy žák zcela přeskočí celý ročník. Díky věkově smíšeným heterogenním skupinám to pro něj nutně neznamená odtržení od kolektivu, jak by se mohlo v běžné škole stát, ale pokračuje s dětmi, které dobře zná, do dalšího trojročí.

Tímto způsobem škola dbá na maximální rozvoj potenciálu všech žáků.

Přestup do vyššího ročníku je podmíněn písemnou žádostí rodičů, kladným souhlasem psychologa a kladným rozhodnutím ředitele, který rozhoduje ve správním řízení.

Kromě přeskočení ročníku naše škola využívá k rozvoji potenciálu nadaných žáků také asistenty pedagoga. Ti se věnují všem dětem, které to aktuálně potřebují, často tedy i dětem nadaným, které projevují zájem o pokročilejší učivo nebo které potřebují vést nad tématem diskuzi, věnovat se mu hlouběji.

Při škole je otevřeno několik vzdělávacích kroužků, které mohou nadaným dětem pomoci v jejich potřebě po dalším poznání.

- Pedagog jako mentor/ průvodce vzděláváním, role asistenta pedagoga

Níže popisují, jaká je obecně role pedagoga dle montessori pedagogiky a jak konkrétně k dětem v naší škole přistupuje. Dále ukazují, na jakých principech funguje vztah pedagoga a asistenta pedagoga. Skrze pedagogy a asistenty, kteří spolu dokáží správně fungovat, je směrem k dětem aplikován efektivní individuální přístup a snaha o maximální rozvoj potenciálu ve vzdělávání.

Role učitele v Montessori pedagogice je postavena převážně na nenápadném vedení a taktní

vhodně načasované pomoci. Vše vychází ze známého motto Montessori pedagogiky: „Pomoz mi, abych to dokázal sám“. Vždy se postupuje od konkrétního k abstraktnímu a pro jednotlivé okruhy se využívají speciálně vyvinuté pomůcky. Pomůcky jsou navrženy tak, aby usnadnily pochopení nových jevů, ale také zásadní měrou přispívají k hlubšímu a trvalejšímu uchování nově nabytých zkušeností a vědomostí.

Montessori průvodce se řídí pravidly, která utvořila Maria Montessori před více než 100 lety a jsou stále aktuální. V podstatě se jedná o to, že využívá předem připravené prostředí, sám umí používat didaktický materiál a dokáže dětem zprostředkovat jeho používání, je aktivní, když zprostředkovává dítěti vztah s okolím, je pasivním, pokud se tento vztah již uskutečnil. Průvodce děti neustále pozoruje a diagnostikuje, aby uměl pomoci v okamžiku, kdy je o ni požádán, měl by děti nechat pocítit, že se na jeho pomoc mohou kdykoliv spolehnout, svoji pomoc ale nevnučuje. Je potřeba umět naslouchat a až potom se ptát, respektovat dítě, když pracuje, a nevyrušovat ho, respektovat dítě, když dělá chyby, aniž by ho hned opravoval, respektovat dítě, které odpočívá a přihlíží práci jiných, aniž by ho rušil a nutil do práce. Zejména práce s chybou je pro individuální přístup velmi důležitá. Neustálé kárání a opravování chyb vede dítě k frustraci, demotivaci a ztrátě zdravého sebevědomí. Pedagog pomáhá dítěti zvyknout si na to, že díky chybám se posouvá dál a nemusí z nich mít obavy. Díky tomu je dítě schopné zkontrolovat si svou práci samo, aniž by se pokoušelo podvodem případné chyby zatajit.

Role pedagoga je důležitá také při řešení konfliktních situací. Žáci si sami tvoří vlastní pravidla, pedagog na ně odkazuje ve chvíli, kdy se nedaří je dodržovat. Přestupky jednotlivců řeší učitel individuálně s jednotlivci, aby nedošlo k veřejnému „praní“ a opozici dotyčného. Na elipse se řeší věci, které se opakují u mnoha dětí a nejsou osobního rázu, nepoužívají se výhrůžky nebo výčitky, ale pojmenovávají se přirozené nebo logické důsledky. V konkrétních případech učitel vyvolá na dané (problematické) téma diskusi. Konkrétně může jít například o to, že se v trojročí objeví dítě se speciálními vzdělávacími potřebami a jeho potřeby se projevují neobvykle. Některé děti se s takovými projevy doposud nesetkaly (může se jednat například o tikovou poruchu, nadměrné vykřikování, vyrušování, nechtěné ubližování, nadávky) a proto je pro ně obtížné takové dítě pochopit a přijmout plnohodnotně do kolektivu. Naopak může docházet ke konfliktním situacím, kdy nejsou obě strany schopné dojít samy ke vzájemnému pochopení. V takovém případě je vhodné upozornit děti na konkrétní projevy daného dítěte, vysvětlit proč k nim dochází a jak v takových situacích vhodně reagovat. Správně pedagogem vedená diskuze by měla vést ke zlepšení klimatu v trojročí a učení se vzájemnému respektu a pochopení.

Jelikož v každém trojročí se nachází dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, je také v každé třídě vždy přítomen asistent pedagoga. Asistenta využívají všechny děti, které to aktuálně potřebují, jak jsem již zmínila výše. Dítěti se SVP je umožněno pracovat stejně jako ostatním dětem, asistent u něj nesedí po celou dobu výuky, ale jen pokud pomoc potřebuje. Díky asistentům ve třídách se může pedagog věnovat individuálně více dětem.

Důležitá je také komunikace mezi pedagogem a asistentem pedagoga. V naší škole funguje tato komunikace na velice dobré úrovni, pedagog i asistent se navzájem podporují a poskytují si okamžitou zpětnou vazbu. Toto sdílení zkušeností napomáhá ke zlepšování kvality výuky a také vytváří příjemné pracovní prostředí a vhodné prostředí pro vzdělávání. Asistent je pedagogovi k dispozici i při tvorbě závěrečného hodnocení, které doplňuje o své poznatky o dítěti, také se účastní rodičovských schůzek. Rychlá a efektivní komunikaci funguje i v rámci ostatních osob v systému vzdělávání – nejen mezi učiteli a asistenty, ale i vedením a rodiči.

3. a) Shrnutí, které prvky se nám osvědčily

Obecně by se dalo říci, že se nám osvědčilo vzdělávání dle montessori a respektujících principů. Velmi důležitým principem je individuální přístup k dítěti. Individuální přístup je podpořen několika základními věcmi – žáci mají přístup k didaktickým materiálům a pomůckám, s nimiž pracují během montessori práce; je jim k dispozici širší nabídka činností, než při klasické frontální výuce; pokud to situace dovolí, jsou činnosti / pracovní listy připraveny v několika úrovních – různých stupních náročnosti; je respektováno vlastní tempo žáka, různé cesty, které si žák volí při řešení úkolu či specifické potřeby dítěte. Velmi se nám tedy osvědčily individuální vzdělávací plány a možnost zvolit si svou obtížnost.

Přínosem je také to, jak se naší škole daří začleňovat do kolektivu a do procesu učení děti se speciálními vzdělávacími potřebami nebo se specifickými osobními problémy. Díky individuálnímu přístupu je pro ně naše škola bezpečným prostředím pro jejich další rozvoj.

Individuální přístup se také projevuje v hodnocení dítěte v polovině a na konci školního roku. Hodnocení je slovní a dělané na míru, nedochází opět k porovnávání dětí mezi sebou.

Dále se nám osvědčil přístup k dětem nadaným, konkrétně možnost přeskočit ročník. Všem dětem, kterým byla tato varianta umožněna, se daří být součástí příjemného prostředí pro vzdělávání a rozvíjet dál svůj potenciál.

Díky přítomnosti asistentů pedagoga v hodinách dochází k obohacování obsahu, který je dětem předkládán a k dalšímu vzdělávání pedagogů. Učitelé a asistenti si navzájem doporučují vzdělávací kurzy, sdílejí zážitky z takových událostí a výuka je díky těmto procesům více inovativní.

Na základě vztahu založeného na důvěře a vzájemném respektu je možné řešit konfliktní situace týkající se dětí v klidu a efektivně, tento prvek patří také mezi osvědčené.

3. b) Problémy, které se objevily v souvislosti s epidemií Covid-19

Vzhledem k tomu, že i v tomto roce jsme kvůli šíření onemocnění Covid-19 byli nuceni zavést, byť prozatím krátkodobě, on-line výuku, nebylo možné realizovat v plném rozsahu všechny výše zmíněné principy. On-line prostředí zcela nepřeje individuální práci žáků a v některých momentech jsme museli s dětmi bez ohledu na jejich různé nadání dělat práci na jedné úrovni. V minulém školním roce jsme (abychom minimalizovali negativní dopad vládních nařízení týkajících se vzdělávání), připravovali jednotlivým dětem obálky s materiály „šitými na míru“, které jsme jim v průběhu distanční výuky v pravidelných intervalech rozváželi. Při práci na těchto materiálech jsme děti doprovázeli formou konzultací přes videohovory. Prváky a druháky při online výuce částečně doprovázeli rodiče, ale od druhého až třetího ročníku výše se děti obešly zcela bez pomoci rodičů. V tomto školním roce zatím k rozvozu materiálů nedošlo, protože on-line výuka probíhala v důsledku týdenních karantén a pro pedagogy to znamenalo nedostatek času k vytvoření takových materiálů. Škola má díky šablonám dostatek notebooků k zapůjčení do rodin, což je rodiči využíváno a umožňuje to účastnit se ve výuce všem.

3. c) Závěr studie – úspěšnost/neúspěšnost zavedených prvků

Jsme přesvědčeni, že se během pokusného ověřování v roce 2021 ukázalo, že se zavedení individuálního přístupu ve výuce osvědčilo. Díky rozdílům mezi prezenční a distanční výukou se opět projevila potřeba osobního kontaktu a individualizace výuky. Za úspěšné z hlediska snahy o maximální rozvoj potenciálu žáků, považujeme i to, že žákům, kteří v minulosti z důvodu nadání přeskočili ročník, se i nadále daří bez sebemenších problémů a že i nadále pozorujeme zlepšení sociálních dovedností a začlenění do kolektivu u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

4. V čem je individuální vzdělávání náročné

- časové hledisko

Je třeba si upřímně říci, že vytvořit připravené prostředí pro individuální výuku, je časově velmi náročné. Práce pedagogů nespočívá pouze v přímé práci, ale velkou část zabírá nepřímá práce, v níž se skrývají hodiny příprav pomůcek, vhodných pracovních listů v několika úrovních propojených s tématy projektu. Vybudování fungujícího prostředí tak není otázkou pouze jednoho školního roku. Při přípravě hodin také zabere více času vytvořit daný pracovní list pro několik úrovní obtížnosti tak, aby každý mohl individuálně dostat list odpovídající úrovně.

- organizační hledisko

Organizace individuální výuky vyžaduje výborné organizační schopnosti od vedoucích pracovníků a zároveň ochotu pedagogů pracovat v „netypických podmínkách“. Díky tomu, že hodiny jsou organizovány do dvou vyučovacích bloků po 1,5 hodinách, můžou se pedagogové dostatečně věnovat každému individuálně a více „do hloubky“.

- materiální hledisko

Aby mohl být uplatňován individuální přístup a aby bylo dbáno na maximální možný rozvoj potenciálu ve vzdělávání, nemůže pedagog pracovat pouze s učebnicemi, využívá především jiné zdroje – knihy (odbornou literaturu k tématu), elektronické dokumenty, případně předělává a aktualizuje materiály z minulých let. Některé pomůcky se dají koupit hotové, jiné si je pedagog nucen vyrobit sám (což opět navazuje na časovou náročnost). Z dlouhodobého hlediska náklady nejsou vyšší, než při výuce z učebnic a pracovních sešitů, protože každou pomůcku stačí vyrobit jednou a je potom ve škole k dispozici řadu let, kopírují se pouze pracovní listy. Třídou je však potřeba vybavit nárazově hned na začátku, proto jsou náklady vysoké nárazově v okamžiku zavedení celého systému výuky. Materiály je ale také potřeba neustále aktualizovat, často je nutné vyrobit konkrétnímu dítěti pracovní list „na míru“ – například upravit pro něj velikost písma.

- personální hledisko

Při nevrstevnickém učení a individualizaci výuky je nezbytná větší odbornost pedagogů (kromě vysokoškolského pedagogického vzdělání např. Montessori kurzy, kurzy Kritického myšlení, Respektovat a být respektován apod.). Všichni učitelé se naučili spolupracovat a vhodně využívat práci pedagogických asistentů, které máme ve třídách k inkludovaným dětem na základě podpůrných opatření. Všichni asistenti mají v naší škole nadstandardní vzdělání (často vysokoškolské

pedagogické), protože jejich prací není jen plnit pokyny učitele, ale při individuální práci samostatně sledovat vzdělávací potřeby dítěte a na základě pozorování volit další strategie učení.

5. Přínos alternativních škol v systému vzdělávání v ČR

Na závěr bych ráda vyzdvihla přínos alternativních škol v systému vzdělávání v České republice v souvislosti se snižováním nerovností v přístupu ke vzdělávání a umožňováním maximálního rozvoje potenciálu žáků.

- Individuální přístup v souvislosti s integrací a inkluzí

Pro klasické homogenní třídy na školách s běžnou výukou je začlenění žáků se specifickými potřebami velmi těžký úkol – nadané i handicapované děti jsou brzděny nebo brzdí ostatní žáky ve třídě. Náročná bývá nejen komunikace mezi učiteli a žáky, ale často nefunguje ani spolupráce mezi učiteli tak, jak by si třídní učitel, který má integrovaného žáka na starosti, představoval. Zároveň je logicky obtížnější komunikace s rodinami (protože je na běžných školách hodně učitelů, žáků i rodičů, je těžké se společně sejit, domluvit se na jednotném směřování vzdělávacího systému na škole atp.). Malá škola má lepší podmínky pro to, aby všichni učitelé znali své žáky a jejich potřeby, aby společně mohli řešit vhodné strategie učení nebo řešení přidružených problémů, aby probíhala funkční komunikace a spolupráce školy s rodinou dítěte.

Konkrétně je v naší škole momentálně 16 žáků (z celkového počtu 133 žáků) se specifickými poruchami učení, pozornosti a chování (z toho 1 dítě v MŠ a 5 na odloučeném pracovišti). Kolektiv takto různorodých žáků funguje symbioticky, děti jsou zvyklé si vzájemně pomáhat, inspirovat se od sebe. V minulosti k nám docházeli i žáci z odlišného sociokulturního prostředí a děti dodnes zajímá, jak se těm, kteří od nás z důvodu stěhování odešli, daří.

Zároveň poskytujeme podporu 21 žákům v individuálním vzdělávání, z nichž 7 si individuální vzdělávání zvolilo právě z důvodu specifických vzdělávacích potřeb.

- Podpora nadaných žáků

Stejně tak, jako někteří žáci potřebují pomalejší tempo, jednodušší úkoly, rozčlenění úkolů do více kroků atd., jsou v naší škole žáci, kteří mají naopak v některých předmětech zvládnuté učivo svého ročníku a potřebují úkoly na vyšší úrovni, využijí více podnětů, zvládnou se v daném čase věnovat problematice více do hloubky. Kolektiv, tak jak je v alternativní škole nastaven, je schopen tyto děti přijmout bez nevráživosti a prostředí jim poskytuje dostatek příležitostí k seberozvoji a celkově k jejich většímu růstu. Konkrétně jsou v naší škole v současnosti dva žáci, kteří pro mimořádné nadání přeskočili ročník. I jejich začlenění v kolektivu starších žáků probíhá bez problémů.

- Každé dítě v ČR má mít možnost najít si styl výuky, který mu vyhovuje, k čemuž je na alternativní škole vhodné prostředí – vycházíme z toho, že každý preferuje jiný typ učení (vizuální, hmatové, sluchové,...) a snažíme se všem poskytnout dostatek potřebných podnětů.

- Formativní hodnocení zvyšuje motivaci dítěte. Děti, které již opustily naši školu, jsou na všech typech středních škol, včetně gymnázií. Podle zpětné vazby z některých těchto škol mají tyto děti vysokou míru vnitřní motivace k učení, snadno se adaptují na vše nové a spolupracují se svými spolužáky.

6. Přílohy – ukázky aktuálních plánů učiva

Hnědá barva značí práci zvládnutou za první čtvrtletí (do první rodičovské schůzky), modrá barva druhé čtvrtletí (do pololetního vysvědčení).

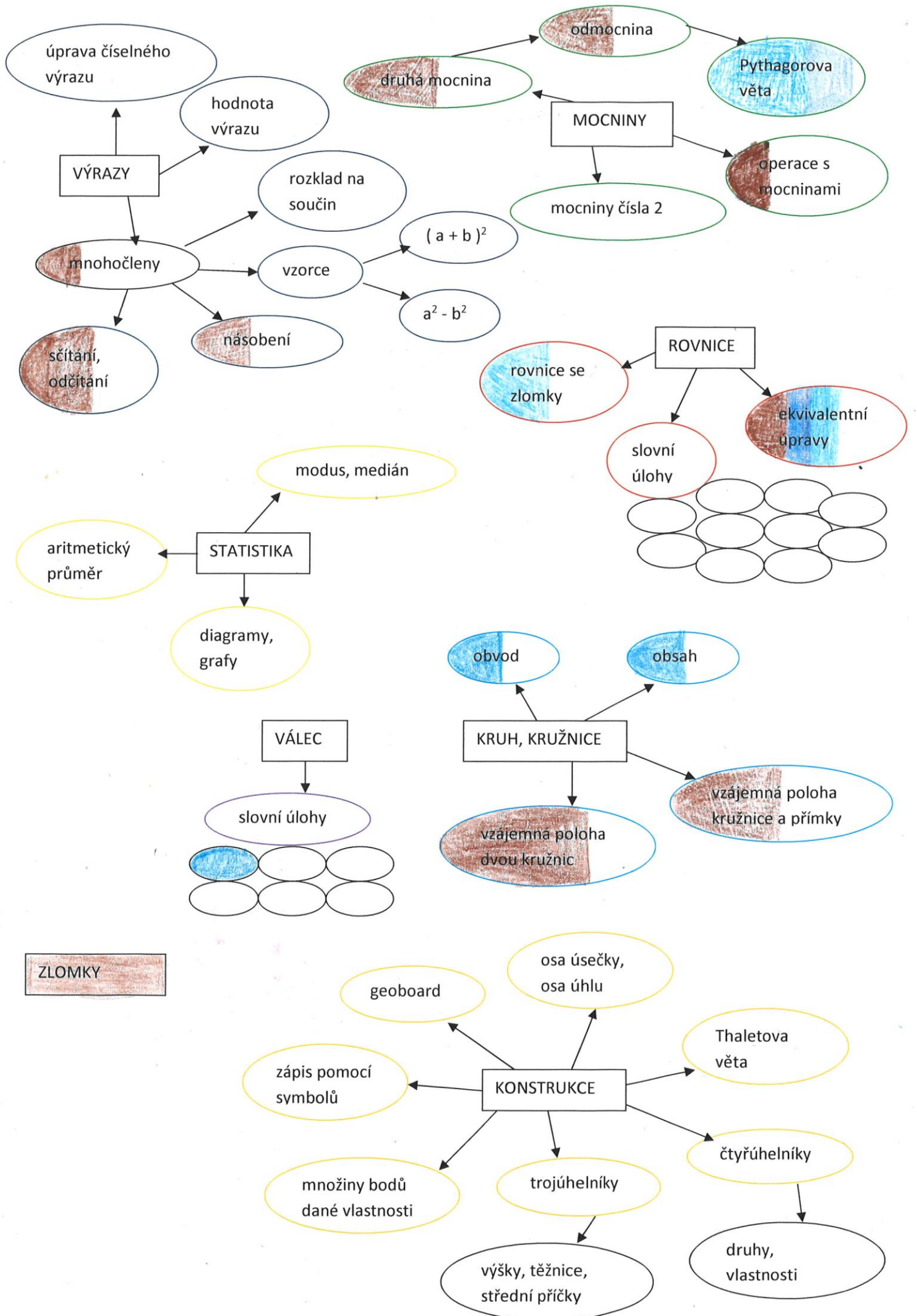
1. Ukázka individuálních vzdělávacích plánů z předmětu matematika u dítěte, které přeskočilo ročník pro mimořádné nadání (aktuálně studuje v osmém ročníku). Minulý rok mělo dítě do svých individuálních plánů zařazeno dokonce i nadstavbové učivo (i po přeskočení ročníku).

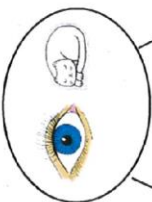
2. Individuální plán z předmětu čeština, první třída u dítěte, kterému bylo do plánů přidáno nadstavbové učivo z druhé třídy

3. Individuální plán z předmětu matematika, první třída

4. Individuální plán z předmětu čeština, třetí třída

5. Individuální plán z předmětu čeština, pátá třída

ČASOVÁ POSLOUPNOST

ROZDÍLY, PUZZLE

PÍSMENA

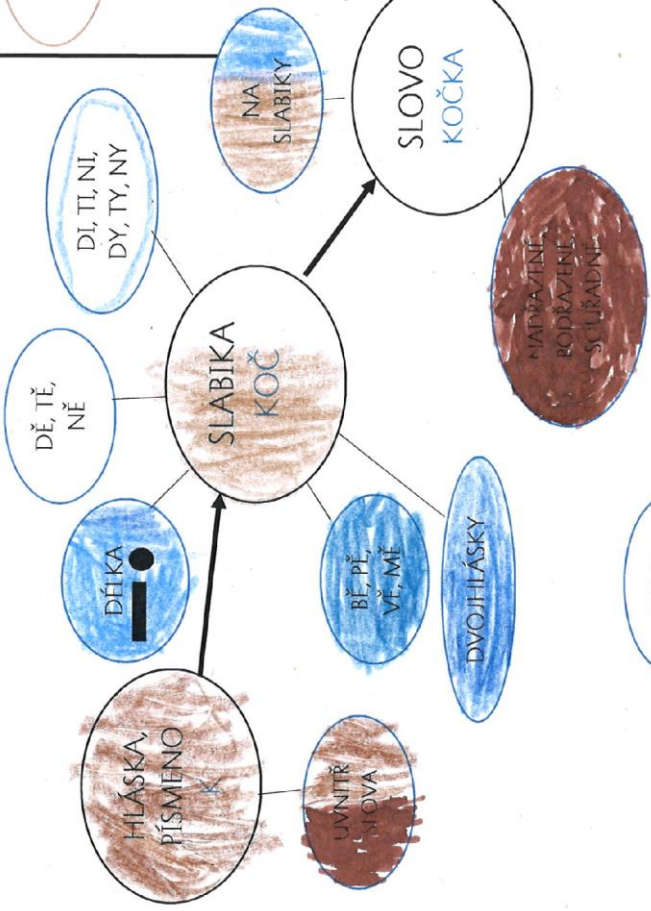
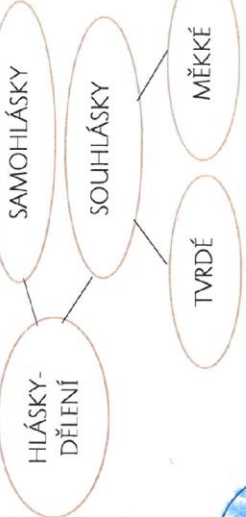
TVARY, ČÁRY

ČTU malá písmena

PÍŠU

b d f g h ch j l m n
ň p q r ř t ť w y

A a B b C c Č č D d Ď ě
E e F f G g H h Ch ch I i
J j K k L l M m N n Ň ň
O o P p Q q R r Ř ř S s
Š š T t Ť ť U u V v W w
X x Y y Z z Ž ž

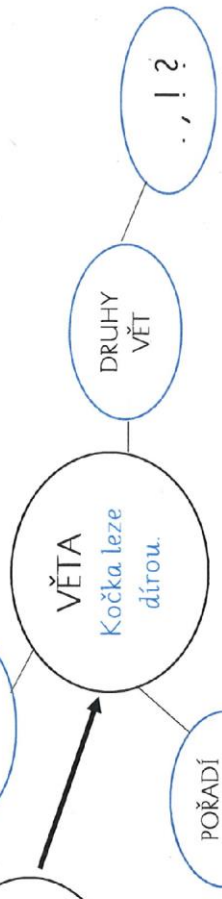

TEXT

OPIS PŘEPIS VLASTNÍ TEXT DIKTÁT

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

PŘEČTU KNIHU (+ZÁPIS)

ČTENÍ'S POROZUMĚNÍM

ABECEDA

PŘIŘADIT ČÍSLO K MNOŽSTVÍ

- DO 10
- DO 100
- DO 1000
- DO 10 000

ČÍSELNÁ ŘADA

- DO 100
- DO 200
- DO 300
- DO 400
- DO 500
- DO 1000
- DO 10 000

POROVNÁVÁNÍ

- VĚCI
- DO 10
- DO 100
- DO 500
- DO 1000
- DO 10 000
- DO 100 000

ČTENÍ A PSANÍ ČÍSEL

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- DO 100
- DO 1000
- DO 10 000

SČÍTÁNÍ

- $5+7$
- $20+30$
- $30+6$
- $36+20$
- $47+6$
- $53+34$
- $46+38$
- $100+15$
- $108+7$
- $120+30$
- $130+6$
- $136+20$

ODČÍTÁNÍ

- $15-7$
- $50-30$
- $36-6$
- $56-20$
- $53-6$
- $87-34$
- $84-38$
- $100-15$
- $84-38$
- $115-7$
- $150-30$
- $136-6$

NÁSOBENÍ

PRINCIP

DĚLENÍ

PRINCIP

SLOVNÍ ÚLOHY

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

GRAFY

- LOGICKÉ ŘADY - ČÍSLA
- OBCHOD
- PYRAMIDY
- JEDNODUCHÉ
- POROVNÁVÁNÍ ÚDAJŮ
- TVORBA GRAFŮ

- RÝSOVÁNÍ
- PŘÍMÁ A KŘIVÁ ČÁRA
- OSOVÁ SOUMĚRNOST

GEOMETRICKÉ TVARY

- SKLÁDÁNÍ OBRÁZKŮ
- NÁZEV
- VRCHOLY
- STRANY
- MNOHOÚHELNÍK

TĚLESA

- NÁZEV
- VRCHOLY
- HRANY
- STĚNY
- PLÁŠŤ
- KONSTRUKCE

KALENDÁŘ

- MĚSÍCE
- DNY V TÝDNĚ

HODINY

- CELÁ
- PŮL
- ČTVRT
- TŘI ČTVRTĚ

ČAS

- hod
- min
- s

DĚLKA

- mm
- cm
- dm
- m
- km

HMOTNOST

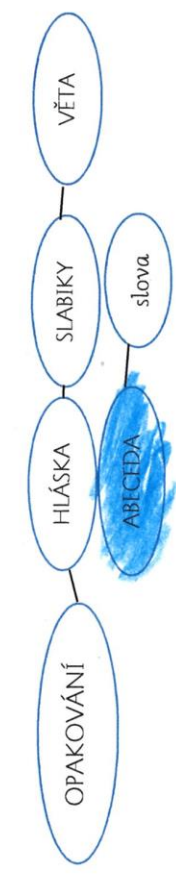
- g
- kg

OBJEM

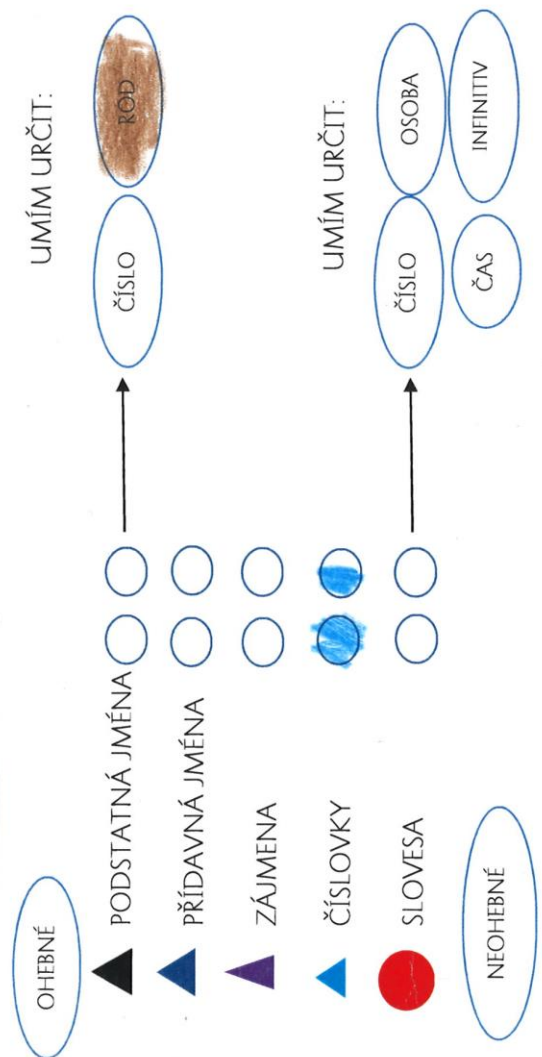
- l

TEPLOTA

- °C

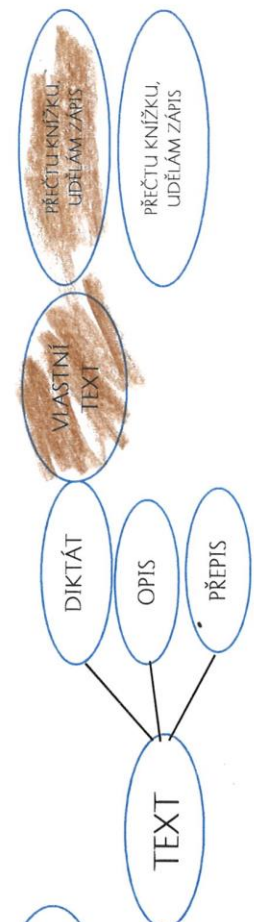
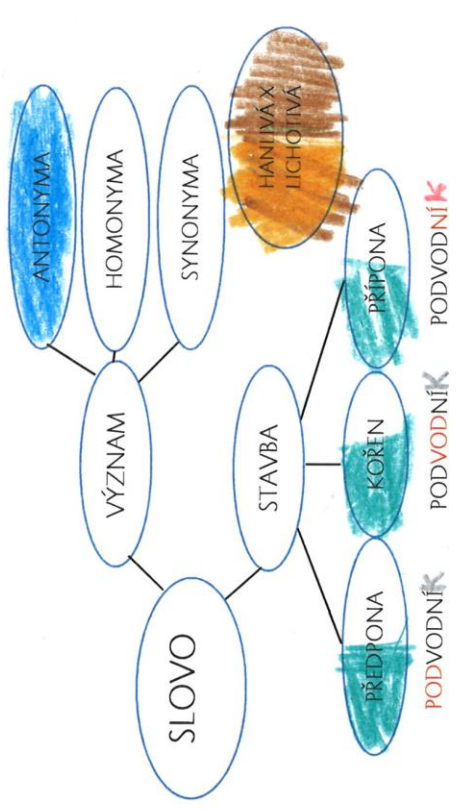
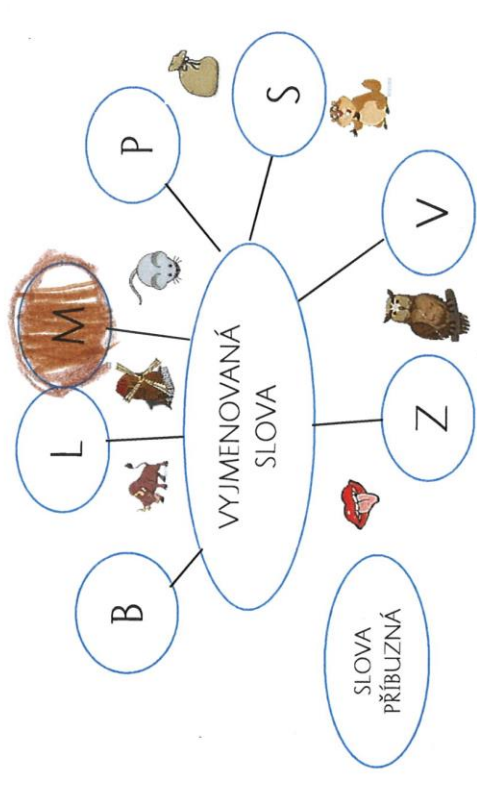
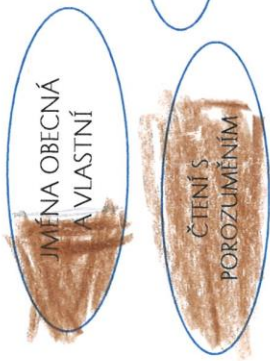

SLOVNÍ DRUHY

- **PŘÍSLOVCE**
- ◐ **PŘEDLOŽKY**
- **SPOJKY**
- **ČÁSTICE**
- ! **CITOSLOVCE**

pes X Azor

ČESKÝ JAZYK 5. TŘÍDA

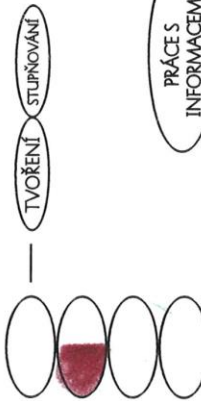
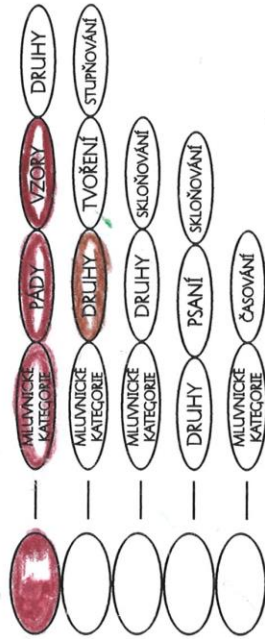
TVAROSLOVÍ

OHEBNÉ

- ▲ PODSTATNÁ JM.
- ▲ PŘÍDAVNÁ JM.
- ▲ ZÁJIMENA
- ▲ ČÍSLOVKY
- SLOVESA

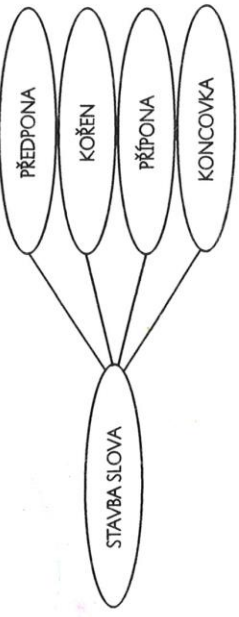
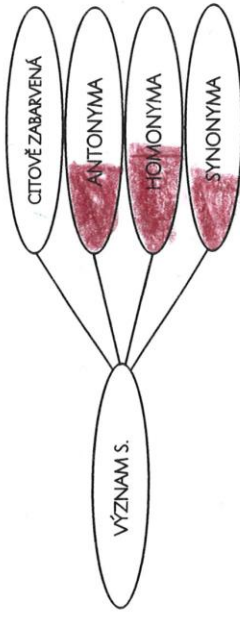
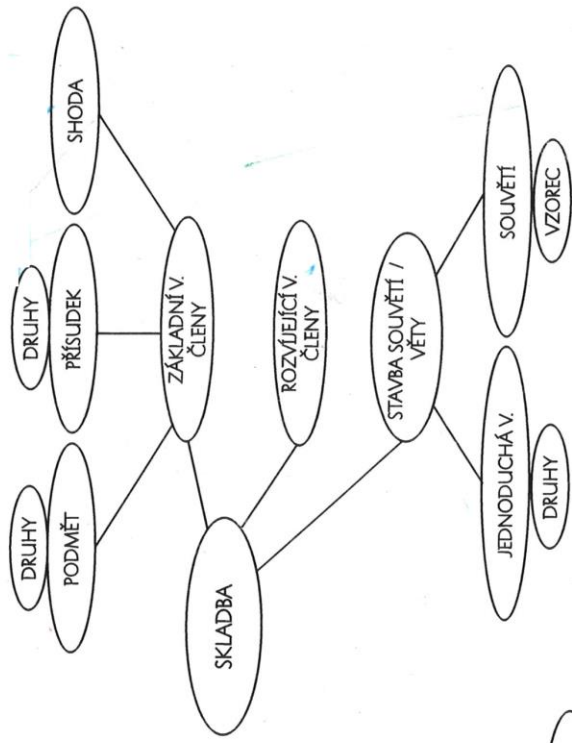
NEOHEBNÉ

- PŘÍSLOVCE
- ☾ PŘEDLOŽKY
- SPOJKY
- ČÁSTICE

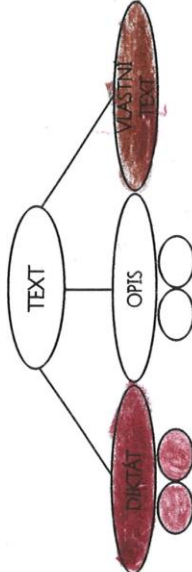
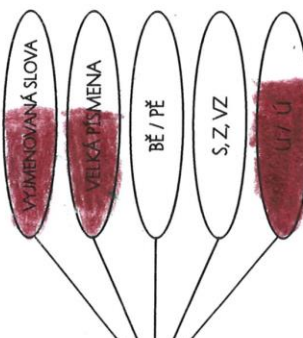

PRÁČES INFORMACEMI

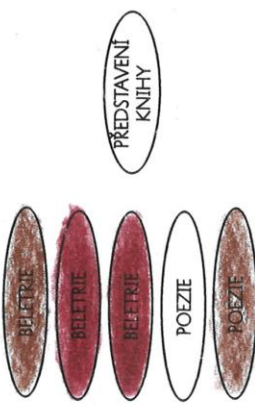
SLOVNÍKY

PRAVOPIS

ČETBA

7. Užitečné odkazy vztahující se k textu (z těchto textů je v případové studii částečně citováno):

- 1) <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/psychologie.pdf/91da3174-0856-99ce-5c24-2704a0cc7d55>
- 2) <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10842>
- 3) <https://www.respektovani.com/index.php?obsah=1&sub=23#100>
- 4) <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120016819>
- 5) <https://kritickemysleni.cz/o-programu/>
- 6) <http://www.alternativniskoly.cz/>